

פגיעה ברווחה או מיסוי בעלי הון והמאון העליון?

חיים רוט

לשעבר מנהל אגף היצוא במשרד התעשייה והמסחר, סגן מנהל רשות החברות הממשלתיות במשרד האוצר, מנהל אגף התעשיות בחברה לישראל, וכלכלן ויועץ פיננסי בבנק העולמי בווינגטון.

מי משלם עבור הוצאות מלחמת לבנון?

בבואו לממן את הוצאות המלחמה, משרד האוצר מעדיף לקצץ בתקציבי רווחה במקום להעלות באופן מתון את רמת המיסוי על בעלי ההון והמאון העליון.

התנגדות משרד האוצר להעלאת מסים, אפילו זמנית, לשם כיסוי חלק מהוצאות המלחמה, מוסברת בכך שהעלאה שכזאת תפגע בצמיחה הכלכלית, אשר מבחינת מדיניות הכלכלית החברתית היא חשובה מכל שיקול אחר.

לעומת זאת, משרד האוצר ממליץ לקצץ בתקציבים של משרדי הממשלה ולפגוע בתקציבי רווחה, בקשישים ובילדים, ולהביא להגדלת הפערים החברתיים. אנשי האוצר מאמינים שהצמיחה הכלכלית תחלחל בסופו של דבר גם לשכבות החלשות.

למען המטרה של צמיחה כלכלית, מותר לדעת הממשלה לסטות מעקרונות קווי היסוד שהיא עצמה קבעה לפני זמן קצר, ולפיהם יש לתת עדיפות לבעיית העוני והקטנת הפערים החברתיים.

בחינה ביקורתית של עמדת משרד האוצר

באופן עקרוני, העלאת רמת המיסוי על המאון העליון, בעלי הון וחברות עסקיות, עלולה להשפיע על הצמיחה הכלכלית במשק באחת משתי דרכים עיקריות:

1. שינוי החלטות עסקיות;
2. הקטנת צריכת מוצרים ושירותים.

משרד האוצר מבסס את טיעונו על הסעיף הראשון בלבד. לפי דעתו, העלאת רמת המיסוי תביא לשינוי בהחלטות עסקיות ותשפיע לרעה על הצמיחה הכלכלית. טיעונים אלה מתבססים על אמרות כלליות כגון "ידוע בעולם" שהעלאת רמת המיסוי תשפיע לרעה על הצמיחה במשק, ושבועולם של גלובליזציה עלינו להתאים את עצמנו למגמות בעולם. בהמשך אני מציג רשימה ארוכה של אינדיקטורים הסותרים את טיעוני האוצר.

באשר לצריכה, לדעתי אין לצפות כי העלאת המיסוי תוביל לשינויים בדפוסי צריכה של בעלי ומנהלי חברות ושכירים במאון העליון, מאחר וברמת הכנסות שעליה מדובר, שינויים מתונים במיסים לכאן או לכאן אינם משפיעים על דפוסי הצריכה, ולכן גם לא על הצמיחה בכלל.

אי לכך, אין לצפות שהעלאה מתונה ברמת המיסוי על בעלי ההון, העסקים והמאון העליון תשפיע על הצמיחה הכלכלית במשק.

ההשלכות הכלכליות של הקיצוצים בתקציבי הרווחה על השכבות החלשות

לעומת זאת, קיצוצים בתקציבי הרווחה מקטינים באופן מיידי את הצריכה של מוצרים בסיסים כגון פירות או ירקות, והקטנת הביקושים במשק פוגעת בצמיחה.

יוצא, כי העלאת רמת המיסוי בשיעור מתון עדיפה מהותית מבחינה כלכלית ושיקולי צמיחה על פני קיצוץ בשירותי רווחה.

השפעת רמת המיסוי על ההתנהגות העסקית של בעלי ההון והמאון העליון

אחד הטיעונים העיקריים נגד העלאת רמת המיסוי בארץ הוא ההשפעה השלילית הצפויה על הרצון להשקיע בארץ. להלן נראה כי הקשר בין רמת המיסוי לבין ההחלטה להשקיע בארץ הוא רופף למדי.

- בעלי ההון והמאון העליון משקיעים סכומים הולכים וגדלים בחוץ לארץ, במיוחד בנדל"ן, בטענה, כנראה מוצדקת, שאין מספיק פרויקטים מעניינים ורווחיים בארץ. בעוד שבעבר ההשקעות של ישראלים בחו"ל היו קטנות מן ההשקעות של תושבי חוץ בארץ, כיום המצב הפוך. ב-2006, עד ספטמבר, השקעות ישראלים בחו"ל הגיעו ל-23 מיליארד דולר, בעוד שהשקעות תושבי חוץ בישראל הגיעו ל-18 מיליארד דולר. המשקיעים הישראלים פונים גם לארצות שבהן רמת המיסוי גבוהה יותר מאשר בישראל. פירוש הדבר שהפחתות במיסוי לא יביאו אותם להשקיע יותר בארץ.
 - משקיעי חוץ מבצעים השקעות ספקולטיביות בסכומים גדולים בבורסה. החלק המהותי ביותר של השקעות אלו מיועד לחברות בארץ המשתמשות בכסף כדי להרחיב את השקעותיהן בחו"ל ולא בארץ.
 - משקיעי חוץ משקיעים השקעות רבות בחברות בהן המרכיב הטכנולוגי גבוה או בינוני גבוה. במקרים אלה שיקולי המס ממלאים תפקיד שולי, אם בכלל, בהחלטתם להשקיע. בנוסף לכך על פי רוב הם בין כה וכה נהנים מפטור ניכר ממסים במשך תקופה ארוכה.
 - משקיעי חוץ משקיעים בארץ בנדל"ן לשם מגורים, לאור העלייה באנטישמיות בעולם ומסיבות דתיות, בלי שום קשר לרמת המיסוי שממנה הם בין כה וכה פטורים.
 - בשנים האחרונות לא הקימה אף חברה בינלאומית מפעל חדש בארץ. הסיבה אינה רמת המיסוי אלא גורמים ביטחוניים וכלכליים אחרים. אותה חברה בינלאומית שהחליטה להרחיב את מפעלה (אינטל), הסכימה לעשות זאת רק אחרי מענק של 600 מיליון דולר וסל הטבות נוספות.
- שיקולים נוספים מדוע העלאה מתונה ברמת המיסוי אינה משפיעה בצורה מהותית על הצמיחה במשק:
- השפעת רמת המיסוי היא שולית בהשוואה לשינויים בשער הדולר או היורו. בשנים האחרונות היה תיסוף של השקל בכ-15%. בנק ישראל עודד את התיסוף על ידי העלאת שער הריבית במשק. מניעת העלאה אחת של 0.25% בריבית היתה כנראה אפקטיבית הרבה יותר מאשר ההפחתות ברמת המיסוי. הפגיעה ברווחיות הייצוא והפגיעה בהיקף צמיחתו נעשתה למרות שהייצוא מהווה את המנוף העיקרי לצמיחה כלכלית. תיסוף השקל מעודד גם הגברת הייבוא של תחליפים למוצרים תוצרת הארץ ופוגע בצמיחה הכלכלית. דרך אגב, העלאת שער הריבית מיטיבה שוב עם בעלי ההון ופוגעת בשכבות החלשות ובבעלי החוב והמשכנתאות.
 - התיירות, שהינה מרכיב לא מבוטל בתפוקה הלאומית ובתעסוקה, מושפעת בעיקר משיקולי ביטחון, בלי כמעט כל קשר לרמת המיסוי. בשנים האחרונות היו עליות וירידות חדות – למשל, בשנת 2000 הגיעו 2,400,000 תיירים בעוד שב-2002 הגיעו רק 800,000 - בלא שהיו שינויים משמעותיים ברמת המיסוי של הענף.
 - בענפים המספקים מוצרים ושירותים לשוק המקומי (למשל בנקים, חברות טלפון סלולריות וכד'), ההפחתות ברמת המיסוי לא גרמו בעבר להרחבת היקף ההעסקה והמחזור שלהם, ואין לצפות כי העלאת רמת המיסוי בכמה אחוזים תשפיע.

- הנהגים העיקריים מהפחתות המסים במשך השנים היו בעלי ההון, המאון העליון וגם המנכ"לים של חברות ציבוריות והבנקים, שלוקחים לעצמם משכורות גבוהות ביותר. ההפחתות במיסוי שאושרו בשנים האחרונות ובתחיקה של 2005 מוסיפות להם פרס בצורה של הגדלת הכנסותיהם.
- בעשור האחרון היו תקופות של גאות ומיתון, בלא שהיו שינויים מהותיים ברמת המסים.
- ישראל נמצאת ברמת מיסוי נמוכה ממחצית ארצות ה-OECD. נטל המס הממוצע בארצות אלה הוא 37% של התמ"ג, כמו בישראל.

הצורך בהקפאת תהליך הפחתת המסים

- לאור מסקנות התזכיר אין הגיון בהצעת האוצר לקראת תקציב 2007, להמשיך בהפחתת המיסוי לפי התחיקה של שנת 2005, דבר שיגרום לפגיעה נוספת בצמיחה הכלכלית.
- הכנסת אישרה באוגוסט 2005, על פי בקשת משרד האוצר והממשלה, הקטנה בתשלומי המעסיקים. משמעות צעד זה - הפסד הכנסות למדינה של 1.2 מיליארד ₪ ב-2006, והפסד שנתי של 3.2 מיליארד ₪ לאוצר המדינה עד לשנת 2010 ואילך. ולעומת זאת, האם הפחתות אלה מגדילות את ההכנסות של בעלי ההון והעשירון העליון בהתאם?
- המדינה הפחיתה ומפחיתה גם את שיעורי מס הכנסה לפי רפורמת ועדת רבינוביץ, ממנה נהנים בעיקר העשירונים העליונים. עד שנת 2010 תפסיד המדינה הכנסות שנתיות של 3.8 מיליארד ₪ מהעשירון העליון. ההצדקה שניתנה להקטנה זו הייתה עידוד הצמיחה הכלכלית והרחבת היקף ההעסקה.
- יוצא שלא רק שבעלי ההון, החברות והמאון העליון לא ישתתפו בכיסוי הוצאות המלחמה, הם יקבלו מהמדינה הכנסות נוספות על חשבון כלל הציבור, ובמיוחד של השכבות החלשות, בעוד שהדבר פוגע מהותית בצמיחה הכלכלית.